

Innspill til arbeidet med ny dyrevelferdsmelding vedr akvatiske dyr

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) viser til arbeidet med stortingsmelding om dyrevelferd og invitasjon til å gi innspill i den første innspillsrunden som gjelder akvatiske dyrearter innenfor Mattilsynets og Nærings og Fiskeridepartementets ansvarsområde. I det følgende er NJFFs første innspill mht akvatiske dyr. NJFF viser til avtale med departementet om å levere innspillet en dag etter frist.

Hva er god dyrevelferd?

Dyrevelferdslovens formålsparagraf om at «formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr» angir et klart mål og en retning man ønsker å ha for samfunnets syn på dyr. Videre angir § 3 et viktig utgangspunkt som gjelder for alle dyr: «Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger». Dyrevelferdsloven ble vedtatt etter forrige dyrevelferdsmelding, og loven vil utgjøre et naturlig rammeverk for dyrevelferdsmeldingen.

Dyrevelferdsloven omfatter også viltlevende dyr. Utøvelse av fiske, fangst og jakt i tråd med gjeldende særbestemmelser i annet lovverk (viltloven, lakse- og innlandsfiskeloven og havressursloven med tilhørende forskrifter, naturmangfoldloven mm), ligger innenfor rammene av gjeldende dyrevelferdslov. NJFF forutsetter at det også i fremtiden skal være mulig å utøve fritidsfiske og jakt, noe som må hensyntas i forbindelse med ny dyrevelferdsmelding.

Hva bør tas opp i dyrevelferdsmeldingen:

- Meldingen må bygge oppunder lovverket som finnes i dag for utøvelse av jakt, fiske og fangst

Utøvelse av fiske og fangst – hvordan ivareta dyrevelferdshensyn?

Fiske, jakt og fangst er en del av vårt høstingsbaserte friluftsliv. Gjennom jakt høster vi av naturens overskudd. Fisken og viltet er kortreist, økologisk og emballasjefri mat, som godt forvaltet kan høstes i et evighetsperspektiv.

NJFF er en pådriver for at fiske, jakt, felling og fangst skal utøves på en god måte, og det legges ned en betydelig innsats på alle nivåer i organisasjonen for å ivareta krav om human utøvelse.

Det er viktig for NJFF å tilrettelegge for god opplæring og gode treningsmuligheter. Særlig for jegere for å ivareta formålet om human jakt i viltloven § 19, men også mht fiske og særlig mht rett avlaving og rett eventuell gjenutsetting av fisk. Jakt på sel inngår for øvrig som en del av NJFFs generelle arbeid for å sikre human jaktutøvelse.

Hva bør tas opp i dyrevelferdsmeldingen:

- Fiske, fangst og jakt utøves allerede etter strenge regler som, etterfulgt, ikke er til hinder for god dyrevelferd.

- Det forutsettes at fiske, fangst og jakt skal foregå etter best mulig tilgjengelig kunnskap slik at en sikrer bruk av dyr som står seg også dyrevelferdsmessig i forhold til de metoder som kreves for å utøve aktivitetene.

Introjakter og fiskearrangementer for barn og unge

NJFF har derfor gjennom en årrekke arbeidet for å gi nye fritidsfiskere og jegere et tilbud om praktisk fiske- og jegeropplæring innenfor et bredt spekter av ulike former for fiske og jakt, gjennom såkalte fiskedager og introjakter.

Hver sommer arrangerer NJFF en rekke fiskeaktiviteter for barn og ungdom med fokus på rekruttering til fiske, opplæring og gode opplevelser i trygge omgivelser. Om lag 150 fiskesommer - arrangementer, som er et lavterskeltilbud til barn og foreldre med lite fiskerfaring, gjennomføres av lokalforeninger landet rundt hvert eneste år. For ungdom mellom 13 og 20 år arrangerer vi hvert år mellom 10 og 15 helgecamper med 150 – 200 deltakere hvor fokuset er bærekraftig laksefiske, kunnskap rundt lokal forvaltning, dermed skånsom behandling av fisk og korrekt gjenutsetting samt håndtering av fangst og utstyr. Gjennom samarbeid og aktiviteter i skoleverket, blir også tusenvis av elever med på praktisk fiske og kultiveringsarbeid gjennom året, noe som har vist seg å legge et godt grunnlag for videre interesse for natur og miljø.

I 2021 ble det i tillegg arrangert 305 introjakter (tross pandemi). Noen av disse tilbudene omfatter også seljakt.

Hva bør tas opp i dyrevelferdsmeldingen:

- Det er viktig at de frivillige organisasjonene fortsetter sin opplæringsvirksomhet. Dette er et godt grunnlag for faglighet og utvikling av gode holdninger med hensyn til å ivareta dyrevelferden på best mulig måte.

Gjenutsetting av fisk

Norsk sports- og fritidsfiske har en høstingstradisjon, men har også alltid hatt stort fokus på glede og spenning ved å fange fisk. Dette har lange tradisjoner.¹

Gjenutsetting av fanget fisk er en praksis hvor en enten gjennom pålegg, eller uavhengig av regler, velger å sette tilbake igjen fisk en fanger – populært kalt fang og slipp. Det skilles gjerne mellom regelstyrt gjenutsetting (f.eks. minstemål), frivillig (f.eks. at en fisker etter torsk, men velger å sette tilbake småsei) og rendyrket (hvor en kun har intensjon om å gjenutsette fangsten).

De to første formene for gjenutsetting utøves mer eller mindre bevisst av de fleste som bedriver sportsfiske i dag. Gjennom regler for minste- og maksimum, kjønn, fredede arter osv, har sportsfiske både i fersk- og saltvann et forholdsvis bredt innslag av pålagt gjenutsetting.

Gjenutsetting, der visse fisk avlives og andre slippes ut, er blitt et viktig og langt på vei akseptert forvaltningsverktøy, som anses som en helt nødvendig del av forvaltning av for eksempel kysttorsk, laks og sjøørret. Dette er særlig tydelig i laksefisket, i sjøfisket på Skagerrakkysten og i fiske etter arter med høyt innhold av miljøgifter (gjedde, abbor i innsjøer, stor kveite langs kysten). Uten dette

¹ <https://utmark.org/Portals/utmark/Articles%202016/Vasaasen%20et%20al%202016%20fin.pdf>

verktøyet, er det vanskelig å se for seg hvordan en skal kunne forvalte en rekke arter på en fornuftig måte.

Økende fokus på miljøgifter i store fiskespisende individer av ferskvannsfisk, samt offentlige kostholdsråd², medvirker også til at det ofte ønskes, eller endatil oppfordres til å gjenutsette fisk over en viss størrelse.

I det moderne fritidsfisket har det i tillegg til det mer forvaltningsorienterte vokst frem en praksis med mer rendyrket gjenutsetting av fisk som fiskeren ikke pålegges eller oppfordres til å sette tilbake. Eksempler på dette er gjenutsetting av kveite over et selvpålagt maksimum og store individer av arter som ørret, harr og laks. I de fleste tilfeller henger dette sammen med en økt bevissthet om betydningen av å ta vare på store individer i de ulike bestandene.

Rendyrket gjenutsetting er også ofte forbundet med sportsfiske etter arter det ikke er tradisjoner for å spise, men som det likevel er attraktivt å fiske etter. Dette fisket er på ingen måte det rådende i Norge, men det utføres ofte av fiskere med stort engasjement for de bestandene de fisker på. Dette er gjerne bestander forvaltningen har liten eller ingen fokus på, og hvor kunnskapen en har i stor grad skyldes at de følges nøye av aktive sportsfiskere. Dette bringer fram mye kunnskap om mindre kjente arter både mht utbredelse og bestandsstatus, noe forvaltning og fagmiljøer drar nytte av.

Mattilsynet har særlig de siste årene frontet sin tolkning av dyrevelferdsloven mht fang og slipp-praksis. Mattilsynet har til nå tolket loven slik at det er akseptabelt med regelstyrt og frivillig fang og slipp.³ Dersom fiskeren derimot kun fisker ut av en indre glede, for så å sette fisken tilbake, mener de at det må tolkes til å ikke være innenfor lovens rammer.

Mattilsynet påpekte først i 2015 at rendyrket fang og slipp på saltvannsfisk ikke er forenlig med dyrevelferdsloven. I 2018 kom de med en tilsvarende tolkning knyttet til fiske etter anadrome laksefisk. Miljødirektoratet viste på sin side til behandlinger i stortinget som tilsier at fang og slipp i laksefisket snarere er et ønskelig forvaltningsverktøy. De viste blant annet til:

Innst. S. nr. 183 (2006-07) om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder (s. 12):

- *Dersom nødvendig med reguleringstiltak, bør det som hovedregel gjøres på en måte som muliggjør en videreføring av fisket.*
- *Å opprettholde fisket av stor betydning for å opprettholde engasjementet for villaksen, sportsfisket og inntektene til rettighetshavere og lokalt næringsliv.*

Ot. prp. nr. 15 (2008-09) om lov om dyrevelferd:

- *Et generelt forbud i loven mot gjenutsetting anses ikke hensiktsmessig, men det enkelte utslippet må være forsvarlig. (s. 58)*

Innst. O. nr. 56 (2008-09) om lov om dyrevelferd:

- *Komiteen mener at fang og slipp er et virkemiddel til å gjøre norske elver interessante for sportsfiskere fra hele verden. Komiteen har merket seg at loven ikke innfører noe forbud mot fang og slipp. (s. 34)*
- *(...) bestemmelser vedrørende dyrevelferdsmessige hensyn i forbindelse med jakt, fangst og fiske, bør så langt som mulig fastsettes i særlovene, i dette tilfellet viltloven og lakse- og innlandsfiskloven.(...) miljømyndighetene (bør) forelegge dyrevelferdsmyndighetene forskriftene når de anses å berøre dyrevelferd. (s.28)*

² https://www.matportalen.no/matvaregrupper/tema/fisk_og_skalldyr/ikkje_et_stor_ferskvassfisk

³ https://www.mattilsynet.no/fisk_og_akvakultur/fiskevelferd/fang_og_slipp/

I Lakse- og innlandsfiskekloven §37 :

Fiske og fangst av arter som omfattes av denne lovs virkeområde, skal foregå på en måte som ikke utsetter disse artene for unødige lidelser, jf. lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd.

Fisk som fanges og ikke settes ut umiddelbart, skal avlives omgående.

Prop. 86 L (2011-2012):

Etter departementets vurdering bør det ikke innføres forbud mot fang og slipp.

Miljødirektoratet mente da at dagens praksis (mht anadrom laksefisk) må aksepteres.

Mattilsynet har anerkjent dette. For alt øvrig fiske har en fastholdt tilnærmingen mht rendyrket gjenutsetting av fisk.

Utfordringen er at den tolkningen Mattilsynet har lagt til grunn for hva de definerer som rendyrket fang og slipp, er basert på hva intensjonen til fiskeren er. Føler en spenning og glede så er det forbudt. Gjør en det uten følelser, skal det da følgelig være lov. Fiskerens intensjoner og følelsesliv er det rimelig nok utfordrende å ha oversikt over. I tillegg er det lite forståelig at fiskerens sjelsliv skal ha betydning for hvordan dyrevelferd skal vurderes. Dyrevelferd vurderes på individnivå, og selv om fiskearten i andre enden av snøret hadde hatt høyt utviklede kognitive evner, får en tro at den hadde hatt mindre interesse av hva fiskeren i andre enden av snøret føler. Praksisen både forsvares og kritiseres ofte med moralske argumenter. Det er imidlertid etter NJFFs oppfatning vanskelig å se noen vesentlige moralske forskjeller mellom å fiske og drepe en fisk «for moro skyld» og fiske og slippe ut en fisk «for moro skyld».

Dyrevelferdsmessig mener NJFF at en primært må ha søkelys på at fisk skal behandles med respekt og på best mulig måte, enten den skal avlives eller settes vital tilbake i vannet igjen.

Uavhengig av dagens tolkning er gjenutsetting av fisk svært utbredt, og det har vært det i svært lang tid.⁴⁵

NJFF mener gjenutsetting av fisk, for å spare verdifulle individer og for å begrense det totale uttaket i bestander, har vist seg å fungere godt som forvaltningsverktøy. NJFF erkjenner sterkt at gjenutsetting krever god kunnskap om hva som er best praksis. Mye av det vesentligste av denne kunnskapen eksisterer.⁶⁷ Særlig gjelder dette kunnskap om hvilke arter metoden er egnet for og tilpasninger til disse, men også variasjoner innen arter mht årstid, dyp de fanges på, temperatur på fangsttidspunkt mm.

Kunnskapen om dette er allerede omfattende; særlig for laksefisk, men også for en rekke av de mest attraktive artene i både ferskvann⁸⁹ og saltvann.¹⁰¹¹ Rett utført er overlevelsen høy, men galt utført kan den være tilsvarende lav. Derfor er det fortsatt viktig med god informasjon og opplæring i hvilke arter metoden egner seg for og hvordan en på best mulig måte vurderer når gjenutsettingen er forsvarlig. NJFF har i samarbeid med andre gjennom flere år informert og gitt opplæring i mest mulig

⁴ <https://academic.oup.com/icesjms/article/70/7/1319/609574>

⁵ <https://utmark.org/Portals/utmark/Articles%202016/Vasaasen%20et%20al%202016%20fin.pdf>

⁶ <https://myfwc.com/research/saltwater/fish/snook/reduce-catch-release-mortality/>

⁷ <https://www.ontario.ca/page/catch-and-release-fish-handling>

⁸ https://www.researchgate.net/publication/233425344_The_impact_of_catch-and-release_on_the_foraging_behaviour_of_pike_Esox_lucius_when_released_alone_or_into_groups

⁹ <https://www.nina.no/gjenutsetting>

¹⁰ <https://academic.oup.com/icesjms/article/70/4/864/725642>

¹¹ <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0165783616301692?via%3DIhub>

skånsom gjenutsetting, men det er fortsatt behov for mer kunnskap og kontinuerlig innsats for å nå ut med denne kunnskapen.

Motivasjon og intensjon

Det er veldokumentert at folk i hovedsak driver sports- og fritidsfiske av andre grunner enn å høste mat, men samtidig et faktum at vi fisker i en høstingstradisjon. Naturopplevelse, sosialt samvær og avkobling er for de fleste det aller viktigste. Selv om matauk ofte også er viktig, varierer vektleggingen av dette mye mellom ulike grupper fiskere.

Rekreasjon, spenning og høsting er ofte vevd sammen, men også selvstendige verdier blant dagens brukere av naturen. Fritidsfiske handler grunnleggende sett om gleden av å bruke naturen, og er viktig for den enkelte utøvers livskvalitet. Aktivitetens størrelse gjør at den er viktig også i et folkehelseperspektiv.

Uavhengig av motivasjon for å utøve fiske, er verdien av et tilgjengelig og variert sportsfiske svært stor. NJFF mener derfor at dyrevelferdsmeldingen ved en eventuell vurdering av gjenutsetting/fang og slipp-fiske bør komme til en erkjennelse om at det må være rom for ulike motiver for å utøvelse av fiske, så lenge dette skjer på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte og ikke truer bestandene.

Hva bør tas opp i dyrevelferdsmeldingen:

- En må anerkjenne at gjenutsetting av fisk et nyttig forvaltningsverktøy, som anses som en viktig del av bærekraftig forvaltning av for eksempel kysttorsk, laks og sjøørret. Dette er særlig tydelig i laksefisket, i sjøfisket på Skagerrakkysten og i fiske etter arter med høyt innhold av miljøgifter (gjedde, abbor i innsjøer, stor kveite langs kysten).
- En må unnlate å lage et regelverk for gjenutsetting som primært forholder seg til en diskusjon om moral og etikk.

Fiske av leppefiskarter til bruk som rensefisk

Rensefisk er i denne konteksten en samlebetegnelse på leppefisk og rognkjeks som skal spise lakselus festet til laksen. Leppefisken fanges i teiner langs kysten i Sør-Norge og transporteres til brukerstedet, mens rognkjeks oppdrettes for utsetting i merdene. Totalt tillates det at det fanges 18 millioner vill leppefisk årlig.

Den innrapporterte dødeligheten på rensefisken er på vel 40 %, men realiteten er at nesten alle dør eller forsvinner i løpet av en produksjonssyklus.

Fordi rensefiskene ikke kan behandles, dør de ofte av sykdom, når laksen likevel må lakselusbehandles, eller de blir jaget og spist av laksen i merdene. Resultatet er at praktisk talt alle de cirka 50 millioner rensefiskindividene som brukes i norske oppdrettsmerder per år, dør altså cirka 137 000 rensefisk hver dag. Om lag 50.000 av dette daglige dødstallet er følgelig villfanget leppefisk.

NJFF mener at dette er en uholdbar situasjon. Primært på grunn av de økologiske effektene en kan få ved å ta ut så store mengder av leppefiskarter med svært særegen og sårbar livshistorie, men i like stor grad på grunn av den visse død en sender dem ut i uten at det er godt belagt at det er formålstjenlig. Deler av veterinærmiljøene har helt riktig påpekt urimeligheten i å benytte rensefisk. Særlig mht dyrevelferd også med begrunnelse i at effekten ved bruk er svært marginal i forhold til det enorme forbruket av individer.

Hva bør tas opp i dyrevelferdsmeldingen:

- NJFF mener en i meldingen må gjøre en god drøfting mht formålstjenligheten ved å benytte villfanget leppefisk som renseskisk.

Ivaretagelse av dyrevelferd ved vannkraftvirksomhet

Tilgang på fornybar energi er et viktig mål for samfunnet, og klimautfordringene innebærer behov for å sikre tilgang på ytterligere fornybar energi. NJFF er opptatt av at ny vannkraftutbygging må kombineres med målet om å stanse tap av natur og ivareta hensynet til de artene som lever i vassdragene hvor det skal opprustes eller bygges ut nytt.

Kravet om å ivareta dyrevelferd og en langsiktig forvaltning av viltet og fiskens leveområder gjelder også gamle anlegg for kraftutbygging. NJFF har vært en pådriver for å få gjennomslag for reelle miljøforbedringer til gagn for både vilt, fisk i prosessene med revisjon av gamle konsesjonsvilkår for kraftutbygging. Vilkårsrevisjonene er en unik sjanse til å sikre bedre ivaretagelse av dyrevelferd gjennom krav om minstevannføring, og reglement som sikrer at kraftverkene kjøres på en slik måte at det ikke blir for raske vannstandsendringer i vassdragene nedenfor kraftverkene - såkalt effektkjøring. Dette er viktig blant annet for å unngå stranding av yngel og motvirke erosjonsskader. Ved for rask nedramping av vannføringen strander og dør store mengder fisk og bunndyr enten ved at de tørrelleges (yngel) eller fryser inne (stor fisk og yngel).¹² Det er etablert kunnskap mht å redusere omfanget av dette¹³, men det må settes trykk på regulantene mht å gjennomføre effektfulle tiltak for å forhindre hendelsene.

Hva bør tas opp i dyrevelferdsmeldingen:

- Dyrevelferdsmeldingen må sette fokus på behovet for å ivareta dyrevelferd og sikre fiskens leveområder både ved bygging og drift av anlegg for ny fornybar energi og ved vilkårsrevisjon av eldre vannkraftutbygginger slik at en bl.a. unngår stranding av fisk.

Hvalstad 02.09.2022

Norges Jeger- og Fiskerforbund

¹² <https://gemini.no/2022/06/norske-elver-ma-beskyttes-bedre/>

¹³ <https://brage.nina.no/nina-xmli/bitstream/handle/11250/2391709/ninatemahefte62.pdf?sequence=6>